

ทุนทางสังคมที่ส่งผลต่อการพัฒนาชุมชนเข้มแข็ง กรณีศึกษา : ชุมชนบ้านนาสะไมย์

ตำบลนาสะไมย์ อำเภอเมืองยโสธร จังหวัดยโสธร

Social Capital Affecting Strong Community Development Case Study : Ban Na Samai

Community Na Samai Subdistrict, Mueang Yasothon District, Yasothon Province

ชญธรณ์ นิธิศิริวัฒน์

มหาวิทยาลัยรามคำแหง

Thanyathorn Nithisirawat

Ramkhamhaeng University

วันที่รับบทความ: 29 กันยายน 2563; วันแก้ไขบทความ 15 ตุลาคม 2563; วันที่ตอบรับบทความ: 18 ตุลาคม 2563

Received: September 29, 2020; Revised: October 15, 2020; Accepted: October 18, 2020

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ 1. เพื่อศึกษาทุนทางสังคมในการพัฒนาชุมชนบ้านนาสะไมย์ ตำบลนาสะไมย์ อำเภอเมืองยโสธร จังหวัดยโสธร 2. เพื่อศึกษาปัจจัยที่ทำให้ชุมชนบ้านนาสะไมย์ ประสบความสำเร็จ และ 3. เพื่อศึกษาข้อเสนอแนะการนำทุนทางสังคมของชุมชนบ้านนาสะไมย์มาปฏิบัติ ขอบเขตในการศึกษา ประกอบด้วย 1.ขอบเขตด้านประชากร ได้แก่ ประชากรผู้ที่อาศัยอยู่ในชุมชนบ้านนาสะไมย์ 2. ขอบเขตด้านเนื้อหา ได้แก่ ศึกษาเนื้อหาเกี่ยวกับวัฒนธรรมชุมชน ภูมิปัญญาชาวบ้าน หรือภูมิปัญญาท้องถิ่น ความเป็นมาของการพัฒนาชุมชน นโยบายของรัฐที่เกี่ยวข้องในการพัฒนาชุมชนทางเศรษฐกิจ สังคม การเมืองการปกครอง ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม 3. ขอบเขตด้านพื้นที่ ได้แก่ ชุมชนบ้านนาสะไมย์ หมู่ที่ 1,2,11,13 ตำบลนาสะไมย์ อำเภอเมืองยโสธร จังหวัดยโสธร และ 4. ขอบเขตด้านระยะเวลา ตั้งแต่เดือน พฤศจิกายน – เดือน ธันวาคม พ.ศ. 2554 เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลในการศึกษาครั้งนี้ เป็นแบบสัมภาษณ์ แบบมีโครงสร้าง ผลการศึกษาพบว่า 1. ด้านเศรษฐกิจ หน่วยงานภาครัฐ สนับสนุนส่งเสริมประชาชนในชุมชนรวมกัน จัดตั้งกลุ่มอาชีพในชุมชน เช่น กลุ่มจักสาน กลุ่มแกะสลักบานประตู เพื่อเพิ่มศักยภาพและพัฒนาคุณภาพผลิตภัณฑ์ให้มีมูลค่าเพิ่ม 2. ด้านสังคม การดำเนินชีวิตของชุมชนบ้านนาสะไมย์ อยู่กันแบบพี่ น้อง เรียบง่าย เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ และวัฒนธรรมดั้งเดิมในการอยู่ร่วมกันของคนในชุมชน 3. ด้านการเมืองการปกครอง ประชาชนจะเลือกจากคนที่อุทิศตน เสียสละเพื่อส่วนรวม มีความประพฤติดี มีมนุษยสัมพันธ์ดี มีความเป็นผู้นำ 4. ด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม มีการใช้ประโยชน์ร่วมกันของชุมชน มีทรัพยากรดิน และทรัพยากรน้ำที่มีความอุดมสมบูรณ์ ส่วนข้อเสนอแนะได้แก่ 1.ชุมชนควรมีกระบวนการเรียนรู้ ที่มีความสัมพันธ์เกี่ยวข้องกับการดำเนินชีวิตของประชาชน 2. ประชาชนในชุมชน ควรมีทัศนคติที่เห็นคุณค่าของชุมชนตนเอง เป็นหลัก 3. ให้ความสำคัญกับการค้นหาระบบคุณค่าดั้งเดิมของชุมชน 4) ชุมชนควรมีการจัดการองค์ความรู้และทุนทางสังคม

เพื่อการถ่ายทอดแก่คนรุ่นใหม่ และ 5) ชุมชนควรมีการร่วมมือกับหน่วยงานทางการศึกษา ในการจัดให้มีหลักสูตรการเข้าร่วมกิจกรรมทางศาสนาในโรงเรียน

บทนำ

การพัฒนาชุมชนในปัจจุบันจำเป็นจะต้องส่งเสริมให้ประชาชนใช้ทุนทางสังคมที่มีอยู่ในชนบท เข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนาด้านต่าง ๆ เริ่มจากการกำหนดนโยบาย การวางแผนพัฒนาชุมชน การวางแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคม ส่งเสริมสนับสนุนในการตัดสินใจทางการเมือง การตรวจสอบการใช้อำนาจรัฐทุกระดับ ประเด็นสำคัญคือ วิธีที่จะทำให้ชุมชนมีความเข้มแข็ง การพัฒนาชุมชนเป็นการทำงานร่วมแรงร่วมใจกันของประชาชนในชุมชนในมิติเครือข่ายต่าง ๆ มีตัวชี้วัดความสำเร็จของการพัฒนาในพื้นที่ชุมชน เช่น คนในชุมชนมีสุขภาพแข็งแรง อยู่ดีกินดี มีความรักสามัคคี มีการอนุรักษ์ทรัพยากรสิ่งแวดล้อมทางธรรมชาติ ได้รับการดูแลซึ่งกันและกัน มีส่วนร่วมในการแก้ไขปัญหาชุมชนปลอดภัยจากสิ่งเสพติด มีอาชีพรายได้ที่มั่นคง ผู้นำชุมชนมีความซื่อสัตย์ และมีกลุ่มเครือข่ายองค์กรการพัฒนาในชุมชนที่เข้มแข็ง จากประเด็นดังกล่าว ผู้ศึกษาได้พบปัญหาในการพัฒนาชุมชนที่ผ่านมา ในแต่ละระยะเวลาของการพัฒนาชุมชน ยังมีปัญหาและอุปสรรคหลายประการที่ทำให้การพัฒนาชุมชนขาดความเข้มแข็ง อำนาจประโยชน์ให้แก่ประชาชนในชุมชนตามวัตถุประสงค์ของการพัฒนาชุมชนที่ตั้งไว้ เพราะประชาชนส่วนใหญ่ยังไม่รับบทบาทหน้าที่ของตนเองในการปกครองและการพัฒนาชุมชน โดยเฉพาะปัญหาด้านเศรษฐกิจชุมชน สังคม การเมืองการปกครอง ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมที่มีอยู่ในชุมชน ดังนั้น ผู้ศึกษาจึงมีความสนใจที่จะศึกษารูปแบบการพัฒนาชุมชนเข้มแข็งกรณีศึกษา : ชุมชนบ้านนาสะไมย์ ตำบลนาสะไมย์ อำเภอเมืองยโสธร จังหวัดยโสธร เพื่อเป็นแนวทางในการพัฒนาชุมชนต่อไป

วัตถุประสงค์ของการศึกษา

1. เพื่อศึกษาทุนทางสังคมในการพัฒนาชุมชนบ้านนาสะไมย์ ตำบลนาสะไมย์ อำเภอเมืองยโสธร จังหวัดยโสธร
2. เพื่อศึกษาปัจจัยที่ทำให้ชุมชนบ้านนาสะไมย์ ตำบลนาสะไมย์ อำเภอเมืองยโสธร จังหวัดยโสธร ประสบความสำเร็จ ด้านเศรษฐกิจ สังคม การเมืองการปกครอง ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม
3. เพื่อศึกษาข้อเสนอแนะการนำทุนทางสังคมของชุมชนบ้านนาสะไมย์ ตำบลนาสะไมย์ อำเภอเมืองยโสธร จังหวัดยโสธร มาปฏิบัติ

ขอบเขตในการศึกษา

1. ขอบเขตด้านประชากร ได้แก่ ประชากรผู้ที่อาศัยอยู่ในชุมชนบ้านนาสะไมย์ ตำบลนาสะไมย์ อำเภอมะนังยโสธร จังหวัดยโสธร
2. ขอบเขตด้านเนื้อหา ได้แก่ ศึกษาเนื้อหาเกี่ยวกับวัฒนธรรมชุมชน ภูมิปัญญาชาวบ้าน หรือภูมิปัญญาท้องถิ่น ความเป็นมาของการพัฒนาชุมชน นโยบายของรัฐที่เกี่ยวข้องในการพัฒนาชุมชนทางเศรษฐกิจ สังคม การเมืองการปกครอง ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม
3. ขอบเขตด้านพื้นที่ ได้แก่ ชุมชนบ้านนาสะไมย์ หมู่ที่ 1,2,11,13 ตำบลนาสะไมย์ อำเภอมะนังยโสธร จังหวัดยโสธร
4. ขอบเขตด้านระยะเวลา ตั้งแต่เดือน พฤศจิกายน – เดือน ธันวาคม พ.ศ. 2554

กรอบแนวความคิดในการศึกษา

การศึกษาทุนทางสังคมที่ส่งผลต่อการพัฒนาชุมชนเข้มแข็ง กรณีศึกษา : ชุมชนบ้านนาสะไมย์ ตำบลนาสะไมย์ อำเภอมะนังยโสธร จังหวัดยโสธรครั้งนี้ได้ศึกษากรอบแนวคิดเกี่ยวกับทุนทางสังคมปัจจัยที่ทำให้ชุมชนบ้านนาสะไมย์ ในการพัฒนาชุมชนประสบความสำเร็จและเข้มแข็ง

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับการศึกษา

1. ทำให้ทราบข้อมูลสภาพทั่วไปของชุมชน
2. ทำให้ทราบวัฒนธรรมการพัฒนาชุมชนเข้มแข็ง
3. ทำให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชนเพิ่มขึ้น
4. ทำให้ประชาชนและผู้นำชุมชน รู้ทิศทางการพัฒนาและเข้าร่วมแก้ไขปัญหา
5. สามารถนำผลจากการศึกษาทุนทางสังคม ที่ส่งผลต่อการพัฒนาชุมชนเข้มแข็ง

ระเบียบวิธีการศึกษา

1. ข้อมูลปฐมภูมิ (Primary Data) เป็นการเก็บรวบรวมข้อมูลจากแบบสัมภาษณ์และการสังเกต
2. ข้อมูลทุติยภูมิ (Secondary Data) เป็นการเก็บรวบรวมข้อมูลทางวิชาการที่เป็น เอกสาร และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องต่าง ๆ มาประกอบการศึกษา

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

กลุ่มประชากร ได้แก่ ประชาชนทั่วไปผู้เป็นหัวหน้าครัวเรือน ที่อาศัยอยู่ในเขตชุมชนบ้านนาสะไมย์หมู่ที่ 1,2,11,13 ตำบลนาสะไมย์ อำเภอมะนังยโสธร จังหวัดยโสธร จำนวน 490 ครัวเรือน

กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ ประชาชนผู้เป็นหัวหน้าครัวเรือนทั้งชายและหญิง โดยแบบเจาะจงของชุมชนบ้านนาสะไมย์ ตำบลนาสะไมย์ อำเภอมะนังยโสธร จังหวัดยโสธร

เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษา

เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลในการศึกษานี้ เป็นแบบสัมภาษณ์ แบบมีโครงสร้างที่ผู้ศึกษาได้สร้างขึ้นเอง ซึ่งแบ่งออกเป็น 4 ส่วน คือ

1. ส่วนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ให้สัมภาษณ์
2. ส่วนที่ 2 ทูทางสังคมที่ส่งต่อการพัฒนาชุมชนเข้มแข็ง กรณีศึกษาชุมชนบ้านนาสะไมย์ ตำบลนาสะไมย์ อำเภอเมืองยโสธร จังหวัดยโสธร ด้านเศรษฐกิจ สังคม การเมืองการปกครอง ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม
3. ส่วนที่ 3 ปัจจัยที่ทำให้ชุมชนบ้านนาสะไมย์ ตำบลนาสะไมย์ อำเภอเมืองยโสธร จังหวัดยโสธร ประสบความสำเร็จในการพัฒนา
4. ส่วนที่ 4 ข้อเสนอแนะการนำทุนทางสังคมชุมชนบ้านนาสะไมย์ ตำบลนาสะไมย์ อำเภอเมืองยโสธร จังหวัดยโสธร มาปฏิบัติ

การเก็บรวบรวมข้อมูล

การเก็บรวบรวมข้อมูล ผู้ศึกษาได้ดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลตามขั้นตอน ดังนี้

1. ผู้ศึกษาได้ทำหนังสือถึงผู้นำชุมชนในหมู่บ้าน เพื่อประสานงานทำความเข้าใจ และขอความร่วมมือประชากรกลุ่มตัวอย่าง ก่อนการลงพื้นที่สัมภาษณ์จริง
2. ก่อนการสัมภาษณ์เพื่อเก็บข้อมูล ผู้ศึกษาได้ลงพื้นที่สัมภาษณ์ประชากรกลุ่มตัวอย่าง ด้วยตนเอง และได้ทำความเข้าใจในวัตถุประสงค์ของการสัมภาษณ์ พร้อมชี้แจงรายละเอียดเกี่ยวกับข้อคำถามในการสัมภาษณ์ โดยให้ประชาชนผู้ถูกสัมภาษณ์กรอกข้อมูล ลงในแบบสัมภาษณ์และการสังเกต
3. นำแบบสัมภาษณ์ที่สมบูรณ์ทุกฉบับ มาตรวจและวิเคราะห์หาคำตอบเพื่ออภิปรายผลการศึกษาคต่อไป

การวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้ศึกษาได้ดำเนินการวิเคราะห์ข้อมูล เมื่อได้ข้อมูลที่เป็นข้อมูลปฐมภูมิ และข้อมูลทุติยภูมิแล้ว นำข้อมูลที่ได้มาทำการวิเคราะห์ถึงปัจจัยที่มีต่อความสำเร็จของการพัฒนาชุมชน ทั้งที่เป็นการศึกษาในด้านเศรษฐกิจ สังคม การเมืองการปกครอง ทรัพยากร ธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม โดยใช้วิธีการศึกษาเชิงพรรณนา

สรุปผล

1. ด้านเศรษฐกิจ ผลการศึกษาพบว่า

หน่วยงานภาครัฐ สนับสนุนส่งเสริมประชาชนในชุมชนรวมกันจัดตั้งกลุ่มอาชีพในชุมชน เช่น กลุ่มจักสาน กลุ่มแกะสลักบานประตู ได้รับการสนับสนุนจากองค์การบริหารส่วนตำบลนาสะไมย์ ฝึกอบรมให้ความรู้แก่สมาชิกกลุ่ม เพื่อเพิ่มศักยภาพและพัฒนาคุณภาพผลิตภัณฑ์ให้มีมูลค่าเพิ่ม มีความเข้มแข็งทำให้เศรษฐกิจชุมชนไม่เข้มแข็ง ต้องอาศัยทุนทางสังคมที่มีอยู่ ชุมชนต้องต่อสู้และเรียนรู้จากประสบการณ์ต่าง ๆ ที่เกิดขึ้น

จากธรรมชาติ บางปีแห้งแล้งไม่มีน้ำทำนา ทำการเกษตร ชาวบ้านเกิดความเดือดร้อน มีการรวมตัวกันจัดตั้งกลุ่มอาชีพเพื่อพัฒนาชุมชนให้เข้มแข็ง ซึ่งจากเดิมเป็นชุมชนต่างคนต่างอยู่ มุ่งแต่หาเงินมาจุนเจือครอบครัวอย่างเดียว มีการรวมกลุ่มกันก็ได้พัฒนาชุมชน และร่วมกันแก้ปัญหาที่เกิดขึ้นในชุมชน

2. ด้านสังคม ผลการศึกษาพบว่า

การดำเนินชีวิตของชุมชนบ้านนาสะไมย์ อยู่กันแบบพี่ น้อง เรียบง่ายเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ เครือญาติ มีความรักสามัคคีกันดี ยึดถือขนบธรรมเนียม ประเพณี และวัฒนธรรมดั้งเดิมในการอยู่ร่วมกันของคนในชุมชน การรวมพลังทางสังคมในการขับเคลื่อนและสนับสนุนการแก้ปัญหาทางสังคม เช่น ปัญหายาเสพติด ทั้งภายในและภายนอกชุมชน ลดเงื่อนไขการก่อปัญหายาเสพติด ทั้งเงื่อนไขทางเศรษฐกิจ สังคม ภายในชุมชน ที่เอื้อต่อการขยายตัวของปัญหา เงื่อนไขของการผลิต และนำเข้าสิ่งเสพติด เพื่อนำไปสู่การควบคุมและยุติปัญหา และมี กฎ กติกา ของชุมชนในการอยู่ร่วมกัน เพื่อเป็นมาตรการ การป้องกันและปราบปรามผู้กระทำความผิดในชุมชน วางแผน และนโยบาย การแก้ปัญหาที่เกิดขึ้น โดยร่วมมือกับภาคประชาชน เพื่อบรรลุ อนุรักษ์ ให้การศึกษาแก่สมาชิกในชุมชน ให้เกิดความรู้ และความเข้าใจในปัญหาต่าง ๆ ความเห็นอกเห็นใจต่างตอบแทน เอื้ออาทร ช่วยเหลือกัน มาตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน โดยไม่คิดค่าตอบแทน เช่น ลงแขกทำนา เกี่ยวข้าว นวดข้าว สมัยนี้การลงแขกกันมีน้อยหากจะมีก็เป็นเพียงการลงแขกกันในเครือญาติ

3. ด้านการเมืองการปกครอง ผลการศึกษาพบว่า

ชุมชนบ้านนาสะไมย์แบ่งการปกครองออกเป็น 4 หมู่ ได้แก่บ้านนาสะไมย์ หมู่ที่ 1 ปัจจุบันมีนายธนูสินธุ์ จุมพิตา เป็นผู้ใหญ่บ้าน บ้านนาสะไมย์ หมู่ที่ 2 ปัจจุบันมีนายปราโมทย์ อุบชัย เป็นผู้ใหญ่บ้าน บ้านนาสะไมย์ หมู่ที่ 11 ปัจจุบันมี นายแสงจันทร์ วงษ์จันทร์ เป็นผู้ใหญ่บ้านบ้านนาสะไมย์ หมู่ที่ 13 ปัจจุบันมี นายสมรประทุมวัน กำนันตำบลนาสะไมย์ และทำหน้าที่ผู้ใหญ่บ้านด้วย ผู้นำทั้งหมดมาจากการเลือกตั้งโดยตรงจากประชาชน ยกเว้น กำนันมาจากการเลือกของผู้ใหญ่บ้าน และผู้นำชุมชนบ้านนาสะไมย์ มาจากการเลือกตั้ง ที่ผ่านมาประชาชนส่วนมากไม่ว่าจะเป็น การเลือกผู้ใหญ่บ้าน กำนันหรือสมาชิกสภาองค์การบริหารส่วนตำบล (ส.อบต.) ประชาชนจะเลือกจากคนที่อุทิศตน เสียสละเพื่อส่วนรวม มีความประพฤติดี มีมนุษยสัมพันธ์ดี มีความเป็นผู้นำคนได้ ซื่อสัตย์ และประชาชนเคารพนับถือ

4. ด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ผลการศึกษาพบว่า

ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม มีการใช้ประโยชน์ร่วมกันของชุมชน มีทรัพยากรดิน และทรัพยากรน้ำที่มีความอุดมสมบูรณ์ แต่มีการใช้ประโยชน์ร่วมกัน มีเพียงน้ำในลำห้วยตามธรรมชาติ ทุกคนสามารถใช้ประโยชน์ได้เท่าเทียมกัน และในแต่ละปีชาวบ้านจะมีการช่วยกันรักษาแหล่งน้ำ ลำคลอง ไม่ให้ตื้นเขิน โดยชาวบ้านร่วมกันขุดลอก ทำความสะอาด เพื่อใช้ประโยชน์ได้ทุกฤดูกาล การดำเนินชีวิตของประชาชนในชุมชน อยู่กับธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม วิถีชีวิตประชาชนในชุมชนบ้านนาสะไมย์ ตั้งแต่เกิดประชาชนอยู่ร่วมกับธรรมชาติ ด้วยความเคารพ เป็นกฎเกณฑ์ และบรรทัดฐาน ของการอยู่ร่วมกันบนพื้นฐานการพึ่งพาอาศัยกันอย่างเอื้ออาทร เช่น การบอกกล่าวเจ้าป่า เจ้าเขา ก่อนตัดไม้มาสร้างบ้านที่อยู่อาศัย ความสัมพันธ์

ระหว่างคนกับคน มีการรวมกลุ่มกันช่วยเหลือเกื้อกูลกัน รูปแบบของความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับมนุษย์ หรือมนุษย์กับสรรพสิ่งอื่นที่ชาวบ้านเคารพ พึ่งพาอาศัยกัน ความเป็นปึกแผ่นของชุมชนขึ้นอยู่กับชุมชน มีระเบียบ กฎเกณฑ์ มีแผนพัฒนาที่มาจากการมีส่วนร่วมของประชาชนในชุมชนอย่างแท้จริง

อภิปรายผลการวิจัย

1. ปัจจัยในการสร้างทุนทางสังคม นิยามศัพท์ทุนทางสังคม ในการศึกษาครั้งนี้ หมายถึง ความเป็นกลุ่มทางเศรษฐกิจ สังคม การเมืองการปกครอง ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม การส่งเสริมบทบาทของประชาชนที่มีต่อชุมชน การจัดการองค์ความรู้ของชุมชน ลักษณะโครงสร้างอำนาจและความขัดแย้งของชุมชน เมื่อนำมารวมกันเรียกว่าเป็นการเกิดทุนทางสังคม ซึ่งนำไปสู่การแก้ปัญหาต่างๆ เพื่อใช้ในการพัฒนาสังคม เช่น เครือข่ายความสัมพันธ์ระหว่างสังคมในรูปแบบประชาสังคม การมี วัฒนธรรม ของการช่วยเหลือ เกื้อกูลกัน ของประชากรในชุมชน ร่วมคิด ร่วมทำ ร่วมดำเนินการบนฐานของคุณธรรมสร้างสายใยความผูกพัน เสริมสร้างความรู้ในวัฒนธรรมที่ดั่งมาของชุมชน ผ่านภูมิปัญญาท้องถิ่น เปลี่ยนแปลงความรู้เกิดเป็นพลังในชุมชน สืบสานต่อยอดแก่คนรุ่นต่อไป เป็นภูมิคุ้มกันให้ชุมชนเข้มแข็ง พึ่งพาตนเอง ซึ่งสอดคล้องกับงานของ **อรรถ อัจฉา (2531)** ได้ศึกษาเรื่องชุมชนเชิงวิถีชีวิตและกระบวนการพัฒนาสู่การพึ่งพาตนเอง ได้ให้ภาพความสัมพันธ์ของชุมชนและศักยภาพในการรวมกลุ่มเพื่อช่วยเหลือกันค่อนข้างชัดเจน ในส่วนความสัมพันธ์ภายในชุมชน แม้จะมีการแบ่งแยกตามกลุ่มฐานะและมักคบค้ากันเฉพาะพวกเดียวกัน

2 ทุนทางสังคม คือ ลักษณะเฉพาะทางสังคมของปัจเจกบุคคล ซึ่งประกอบไปด้วยทักษะในการติดต่อสื่อสาร และเครือข่ายความสัมพันธ์กับบุคคลอื่นๆ อันจะทำให้บุคคลสามารถเก็บเกี่ยวผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจ จากการมีปฏิสัมพันธ์กับผู้คนในสังคมนอกจากนี้ ทุนทางสังคม เป็นลักษณะของปัจเจกบุคคลในบริบททางสังคมบุคคลสามารถสร้างทุนทางสังคมผ่านทางพฤติกรรม และสามารถใช้ทุนทางสังคมเพื่อสร้างผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจ จากการปฏิสัมพันธ์ในระดับชุมชน จากคำนิยามดังกล่าวได้ขยายความเข้าใจในแนวคิดทุนทางสังคมกว้างขึ้น คือ ทุนทางสังคมเป็นสิ่งซึ่งฝังรากลึกอยู่ในเครือข่ายของสังคม ซึ่งสอดคล้องกับผลงานของ **กนกรัตน์ กิตติวิวัฒน์ (2543)** ได้ศึกษาเรื่อง การจัดทุนทางสังคมในชุมชนเมืองเครือข่ายกลุ่มบางซื่อ โดยทำการศึกษาผ่านโครงการเพื่อการลงทุนทางสังคม ในด้านการส่งเสริมการจัดสวัสดิการชุมชน ผลการศึกษาพบว่า การมีเครือข่ายความสัมพันธ์ทางสังคมที่สมาชิกมีความสัมพันธ์เชิงซ้อนต่อกันนั้น นับเป็นต้นทุนทางสังคมที่สำคัญของชาวชุมชนเมือง โดยผ่านการตอบแทนและการแลกเปลี่ยนผลประโยชน์ตลอดทั้งกระบวนการเกื้อกูลกันและกัน ด้วยความสัมพันธ์เช่นนี้ จึงเป็นสิ่งสำคัญในการเกื้อหนุนกองทุนสวัสดิการในชุมชน ดังนั้น จากการศึกษางานวิจัยที่เกี่ยวข้องข้างต้น ผู้ศึกษาเห็นว่า ประเด็นทุนทางสังคม ปัจจัยทางสังคม น่าจะมีความสำคัญหรือมีอิทธิพลต่อการมีส่วนร่วมในการจัดสวัสดิการชุมชน โดยเฉพาะการเลือกตัวแปรอิสระมาศึกษาคาดว่าจะได้ผลการศึกษาและผลสรุปที่น่าสนใจ เพราะตัวแปรแต่ละตัวสามารถอธิบายเงื่อนไขและ

สาเหตุที่สมาชิกกลุ่มพิทักษ์สวัสดิภาพชาวชุมชนบ้านนาสะไมย์ เข้ามามีส่วนร่วม และมีรูปแบบในการจัดสวัสดิการชุมชน ตลอดจนผลประโยชน์ที่เกิดจากการมีส่วนร่วม

3. การศึกษาทุนทางสังคม องค์ประกอบหลักทุกด้านมีบทบาทและยึดโยง ให้เกิดทุนทางสังคม ปัจจัยในการสร้างทุนทางสังคมตามแนวเศรษฐกิจพอเพียงของชุมชนบ้านนาสะไมย์ จากการศึกษาพบว่า คนมีบทบาทหลักในการพัฒนาชุมชนที่ต้องได้รับการพัฒนาในทุกมิติ ทั้งด้านสุขภาพที่มุ่งให้คนมีร่างกายแข็งแรง สามารถดูแลตนเองได้ ด้านจิตใจ ให้เป็นคนที่มีจิตใจดี มีน้ำใจ เอื้ออาทร เคารพกฎเกณฑ์ของสังคม และรักชาติ ด้านสติปัญญา ให้มีศักยภาพและมีความสามารถในการเรียนรู้ด้วยตนเองและเรียนรู้ร่วมกันเป็นกลุ่มอย่างต่อเนื่อง สถาบันมีบทบาทในการสนับสนุนและผลักดันให้เกิดพลังร่วมของคนในชุมชน สังคมและการอยู่ร่วมกันได้อย่างสันติสุข โดยสถาบันครอบครัว เป็นสถาบันพื้นฐานในสังคมที่หล่อหลอมคนให้รู้จักผิดชอบชั่วดี รู้จักทำประโยชน์เพื่อส่วนรวม สถาบันศาสนา เป็นที่ยึดเหนี่ยวจิตใจของคนในสังคม กล่อมเกล่าจิตใจให้ตั้งมั่นอยู่ในคุณความดี ปัจจัยภายนอกของการสร้างทุนทางสังคม สถาบันการเมืองการปกครอง ทำหน้าที่กำกับดูแลให้สังคมอยู่ในระเบียบแบบแผนและให้คนในสังคมปฏิบัติตามกฎระเบียบที่กำหนดร่วมกันสถาบันการศึกษาเป็นแหล่งสร้างความรู้ทางวิชาการควบคู่กับการพัฒนาให้เกิดคุณธรรม จริยธรรม แก่คนในสังคม ภาคธุรกิจเอกชน ใช้หลักธรรมาภิบาลในการดำเนินธุรกิจที่มีกิจกรรมสร้างสรรค์สังคม ซึ่งเป็นทุนทางสังคมในการพัฒนาชุมชน และสื่อเป็นสถาบันที่สามารถชี้แนะและมีอิทธิพลสูงต่อพฤติกรรม ค่านิยมของคนในสังคมในวงกว้าง และวัฒนธรรมเป็นวิถีชีวิตที่สืบทอดกันมายาวนานและเป็นที่ยอมรับในสังคมนั้นๆ ซึ่งมีความหลากหลายในแต่ละพื้นที่ โดยอยู่ในรูปของความเชื่อ ความศรัทธา จารีตประเพณีที่ปัจจัยภายในของการสร้างทุนทางสังคม ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ **จรัสเรือง ศิริวัฒนรักษ์** (2542) ได้ทำการศึกษา เรื่อง การพัฒนาแบบพึ่งตนเองกับการพัฒนาเชิงพุทธ โดยได้ศึกษาชุมชนศรีชะโศกในแง่ของการบริหารจัดการแนวคิดการพัฒนาแบบพึ่งตนเองกับการพัฒนาในแนวคำสอนของพุทธศาสนา โดยนำชุมชนศรีชะโศกมาเป็นกรณีศึกษา ผลจากการศึกษาพบว่าคำสอนของพุทธศาสนาของชุมชนศรีชะโศกนั้น มีความสอดคล้องกัน และเป็นไปเพื่อการพัฒนาแบบพึ่งตนเอง ไม่ว่าจะเป็นคำสอนในเรื่องศีลธรรม หลักอริยมรรคองค์แปด ที่เน้นการลด ละ ประหยัด กินน้อยใช้น้อย ขยันทำงานให้มาก การใช้ชีวิตให้มีคุณค่า พึ่งตนเอง ซึ่งเป็นแนวทางสำคัญในการบริหารจัดการของชุมชนศรีชะโศก ซึ่งทำให้ชุมชนสามารถผลิตเครื่องบริโภค อุปโภคได้เองเพื่อใช้ภายในชุมชนจนสามารถขยายผลผลิต เพื่อนำออกจำหน่ายสู่ภายนอกชุมชนได้ ซึ่งเป็นฐานสำคัญในการพัฒนาของชุมชน

4. ปัจจัยภายในและปัจจัยภายนอก ที่มีผลต่อทุนทางสังคม มีสมมติฐานที่เชื่อว่าทุนทางสังคมในบางองค์ประกอบสามารถแฝงเป็นศักยภาพส่วนบุคคลได้ และมีผลทำให้ทุนทางสังคมโดยรวมของกลุ่มเพิ่มขึ้นหรือลดลงตามการคงอยู่หรือโยกย้ายของสมาชิกนั้น สอดคล้องกับการมีผู้นำในชุมชนบ้านนาสะไมย์ สามารถสร้างทุนทางสังคม เหตุผลหลักที่สนับสนุนลักษณะดังกล่าวก็คือ การปรากฏทุนทางสังคมทั้งความไว้วางใจ บรรทัดฐาน และเครือข่ายความสัมพันธ์ ไม่ปรากฏอย่างลอย ๆ ที่ปราศจากบุคคลได้ ทุนทางสังคมของชุมชนบ้านนาสะไมย์เป็นทุนทางสังคมที่เกิดขึ้นจากปัจจัยภายในครอบครัว ผู้นำ วัฒนธรรม การเรียนรู้ ศาสนา และประชาสังคม

ผลการศึกษา พบว่า ทูทางสังคมจำเป็นที่จะต้องอาศัยบุคคลเป็นตัวกลาง ในการแสดงออก ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ **ธีรวัฒน์ เจริญราษฎร์** (2544) ได้ทำการศึกษา เรื่อง ธุรกิจชุมชนวิถีทางสู่การพัฒนาชุมชนอย่างยั่งยืน กรณีศึกษาอำเภอภูซำ จังหวัดยโสธร ผลการศึกษาพบว่า ปัจจัยที่กำหนดความสำเร็จในการดำเนินธุรกิจชุมชนก็คือ การพร้อมใจเข้ามามีส่วนร่วมของชาวบ้านหรือสมาชิกในชุมชน การมีผู้นำที่มีความซื่อสัตย์สุจริต และเสียสละ ความสามารถระดมเงินทุนจากภายในชุมชน การหาแรงงานจากภายในชุมชนเป็นหลัก ระบบการบริหารและจัดการที่สมาชิกสามารถมีส่วนร่วมในการดำเนินงาน และตรวจสอบทุกขั้นตอนความสามารถในการจัดหาช่องทางในการจำหน่ายผลผลิตของธุรกิจชุมชน

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะในการนำไปปฏิบัติ

1. ชุมชนควรมีกระบวนการเรียนรู้ ที่มีความสัมพันธ์เกี่ยวข้องกับการดำเนินชีวิตของประชาชน ซึ่งเป็นที่มาของพลังอำนาจในตนเองของชุมชนที่สอดคล้องกับบริบทของชุมชน ชุมชนและหน่วยงานที่ให้ความช่วยเหลือ ควรให้ความสำคัญกับการพัฒนาทุนทางสังคมของชุมชนเพื่อเป็นเครื่องมือการพัฒนาชุมชน
2. ประชาชนในชุมชน ควรมีทัศนคติที่เห็นคุณค่าของชุมชนตนเอง เป็นหลัก เช่น ระบบคุณค่าดั้งเดิม วิถีของชุมชน องค์ความรู้และภูมิปัญญาของชุมชน ความเชื่อ วัฒนธรรม ประเพณี ให้สมาชิกในชุมชนมีส่วนร่วมในการพัฒนาทุนทางสังคม ผ่านกระบวนการเรียนรู้จากการทำงานร่วมกับหน่วยงานภายนอก ที่ให้ความช่วยเหลือ โดยเฉพาะการประชุมชมรมมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ
3. ให้ความสำคัญกับการค้นหาและระบบคุณค่าดั้งเดิมของชุมชน เช่น ระบบ ความเชื่อ จิตวิญญาณ วัฒนธรรมและภูมิปัญญาของชุมชน เพื่อนำมาปรับประยุกต์หรือต่อยอดให้เป็นฐานในการพัฒนาทุนทางสังคมในยุคปัจจุบัน เพื่อสร้างชุมชนเข้มแข็งบนฐานทุนทางสังคมของชุมชนที่มีอยู่
- 4) ชุมชนควรมีการจัดการองค์ความรู้และทุนทางสังคมเพื่อการถ่ายทอดแก่คนรุ่นใหม่และการนำเอาทุนทางสังคมออกมาใช้ในการพัฒนาชุมชน มีกิจกรรมการพัฒนาและสร้างผู้นำด้านภูมิปัญญาแก่เยาวชน คนรุ่นใหม่มีการสร้างมาตรการในการสอดส่องดูแลความปลอดภัยของคนในชุมชน
- 5) ชุมชนควรมีการร่วมมือกับหน่วยงานทางการศึกษา ในการจัดให้มีหลักสูตรการเข้าร่วมกิจกรรมทางศาสนาในโรงเรียน เช่น พานักเรียนไปทำบุญทุกวันพระหรือมีกิจกรรมพัฒนา วัด เรียนวิชาพระพุทธศาสนาที่วัด เป็นต้น

ข้อเสนอแนะเพื่อการศึกษาครั้งต่อไป

1. ควรมีการศึกษาการส่งเสริมบทบาทของประชาชนที่มีต่อชุมชนในการส่งเสริมและพัฒนาเครือข่ายองค์กรชุมชน
2. ควรมีการศึกษาการจัดการองค์ความรู้ของชุมชน เพื่อการพัฒนาผู้นำทางสังคมให้มีความเข้มแข็ง

3.ควรมีการศึกษาลักษณะโครงสร้างอำนาจและความขัดแย้งของชุมชน เพื่อการพัฒนาสังคมอย่างยั่งยืน

เอกสารอ้างอิง

- กนกรัตน์ กิตติวิวัฒน์ (2543). *การจัดการทุนทางสังคมในชุมชนเมือง : กรณีศึกษาเครือข่ายกลุ่มออมทรัพย์บางซื่อพัฒนา*. วิทยานิพนธ์สังคมวิทยาและมานุษยวิทยา . บัณฑิตวิทยาลัย : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- จรัสเรือง ศิริวัฒนรักษ์ (2542). *การพัฒนาแบบพึ่งตนเองกับการพัฒนาเชิงพุทธ : กรณีศึกษาชุมชนศรีชะโงก*. วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต (รัฐศาสตร์). บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยรามคำแหง.
- ธีรวัฒน์ เจริญราษฎร์ (2544). *ธุรกิจเอกชนวิถีทางสู่การพัฒนาชุมชนอย่างยั่งยืน : กรณีศึกษาอำเภอภูซำ จังหวัดยโสธร*. วิทยานิพนธ์เศรษฐศาสตร์มหาบัณฑิต. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยรามคำแหง.
- อรทัย อาจอำ (2531). *ชุมชนแข่งก่ : วิถีชีวิตและกระบวนการพัฒนาสู่การพึ่งพาตนเอง*. นครปฐม : สถาบันวิจัยประชากรและสังคม มหาวิทยาลัยมหิดล.